

REGEREN IS HOUT ZIEN

GEMEENTEHUIS HARDENBERG

De vlamtekening van het moeraseden (tafels) gaat perfect samen met het gemêleerde geel-bruin-wit van het tulpenboomhout (wanden en plafond).

Een gemeentelijke herindeling moet gewoonlijk de bestuursslagkracht vergroten. Dat dit ook zo werkt, toont het nieuwe gemeentehuis van Hardenberg, een meetkundige vormenverzameling die voor Nederland meteen ook de duurzaamste in z'n soort is.

‘Als je alles heel logisch en wiskundig in elkaar steekt, kun je sculpturaal worden,’ poneert Branimir Medić, partner-architect bij de Architecten Cie. te Amsterdam. En dan valt alles ook heel natuurlijk op z’n plaats, zoals blijkt bij een bezoek in Overijssel. Vanbuiten oogt het gemeentebastion als een vriendelijk ruimteschip van 24 m hoog, vanbinnen zet het door de grote openheid en ruimtelijkheid

maximaal in om geen gemeentevangenis te lijken waar 400 ambtenaren de circa 60.000 inwoners bewaken.

Vindingrijk winnaar In 2001 vond de gemeentelijke herindeling van Hardenberg, Avereest en Gramsbergen plaats. In 2003 viel het besluit tot een nieuw raadhuis: de diensten zaten hinderlijk verspreid over diverse locaties. Vijf architectenbureaus mochten een planpresentatie geven. Het ontwerp van de Architecten Cie. kwam daaruit als vindingrijk winnaar tevoorschijn. Project-architect Hans Hammink: ‘We verrasten de commissie, omdat ons plan sterk afweek van de andere ideeën. We hadden de opdracht veel ruimer opgevat.’

Hopeloos woekeren Op de locatie midden in het dorp moest namelijk ook een parkeergarage komen (10.000 m² voor 470 auto’s). In plaats van hopeloos te woekeren met de ruimte kwam het architectenbureau met de oplossing deze als driefverdiepingskelder onder het stadskantoor te zetten. Bovendien wilde Hardenberg de eigen, wat saaie couleur locale aantrekkelijker maken met onder meer parken en pleinen. Het architectenbureau stelde dus voor juist hier een park aan te leggen met het gemeentehuis in het midden. Omdat de parkeerkelder een halve verdieping uit de grond steekt, lijkt het nu of het stadskantoor op een terp staat.’ Om dit omvangrijke programma mogelijk te maken en het park ruim te laten lijken, moest het gebouw compact worden, wat de vorm verradt: rond. We schrijven inmiddels 2006.

Eigen kleuring Enigszins onbevredigend was het vervolg. De bijdrage van de Cie. stopte bij het VO+ (Voorlopig Ontwerp Plus). Daarna werkte een ander team het ontwerp (IAA Architecten Enschede) en de interieuraankleding uit (OTH architecten Amsterdam), in overleg maar met eigen kleuring. De bouw startte uiteindelijk in december 2010 met de parkeergarage die tot 6 m onder de grond neerdaalt.

De Vier Jaargetijden In oktober 2012 vond de algehele opening plaats. Het duurt nog wel even voor het omliggende park, ontworpen door Buro Mien Ruys te Amsterdam, klaar is. Tot die tijd staat de gemeentesilo te imponeren binnen de aandrommende dorpse laagbouw-woningen waarvan een deel nog het loodje legt. Het hel-

FOTO'S: WWW.JOHNLEWISMARSHALL.COM

FOTO'S: WWW.JOHNLEWISMARSHALL.COM

In verfrissend geel torent het stadskantoor boven het grauwe laagbouwverleden uit.

Het nieuwe werken in beeld. Het groen van het park en het geel van de gevel zijn speels doorgetrokken in de meubilering.

De 800 kozijnen zitten spikkelsgewijs of, bij de openbare ruimtes, in formaties in de gevel.

lende grasgroen van het park moet nieuw- en oudbouw proportioneel in elkaars context zetten. De toegangspaden naar het gemeentepaviljoen stijgen rolstoelvriendelijk. De steilste delen krijgen hagen van verschillende kleur en textuur. Een ensemble van bomen speelt lentebloesemend of wuifgroen, herfstkleurend of takkenkaal permanent *De Vier Jaargetijden*. In het prille voorjaar zwermen en zweven kleurige linten bloembolplanten over de grasheuvels.

Rechte uitsnedes Met het gemeentehuis plaatst Hardenberg zich in één klap in de 21ste eeuw. Een groter contrast tussen meuk en leuk is nauwelijks voorstelbaar. In verfrissend geel torent het stadskantoor boven het laagbouwverleden uit. Met enig denk- en kijkwerk kun je er een cilinder, kubus en parabolen in ontwaren, bepaald een aparte stedelijke ervaring. Hammink: 'Omdat rond voor een kantoor niet zo handig is, zitten de publieke ruimtes op de eerste twee verdiepingen en zijn de vierkantoorverdiepingen daarboven meer vierkant, zodat je haakse wanden hebt waar je goed met binnenwanden op kunt aansluiten.' Dit verraadt zich door de parabolische rechte uitsnedes vanaf de tweede verdieping tot het dak. Rond is ook duurzaam: de verhouding geveloppervlakinhoud bespaart 20% op materialen én energie (weinig warmteverlies). De toegankelijke cirkelvorm ($\varnothing \pm 48,5$ m) staat voor democratie, het vierkant voor rationaliteit.

800 kozijnen Wat verder onmiddellijk opvalt zijn de 800 kozijnen die spikkelsgewijs of in formaties in de gevel zitten. Er is niet te zien waar de verdiepingen zitten, wel de publieke ruimtes en kantoren. MediĆ: 'Ik wilde per se een contrast tussen gemeentehuis en omgeving. Naast de afwijkende vorm hoefde de schaal van de verdiepingen niet direct afleesbaar te zijn, wat het gebouw een zekere abstractie geeft.' Hierin speelt tevens de gevelbekleding van gele glaspanelen een voorname rol. Door hun gladheid en 'oneindigheid' komen ze schaalloos over. Verder heeft glas als reflecterend materiaal een extra kwaliteit. De kleur past goed bij het groen en verwijst naar de gouden zon. 's Avonds straalt de binnenwereld lichtend op, als een zachtglanzende reuzenlampion. Het gerecyclede smeltglas heeft smalle golvende banen, die ook voorkomen in het gemeenteblozen: Hardenberg ligt aan de Overijsselse Vecht.

Voordelen hout Hammink: 'Glas is ook goed te onderhouden. Bovendien is het geknipt voor achteroverhellende gevels. Baksteen wordt al snel groen. Ten slotte is het makkelijk te snijden bij deze complexe vormen.' De 8

mm dikke panelen zijn met roestvaststalen afstandhouders op de gevel vastgezet. De afsluitende rozetten zijn in het motief meegenomen, zodat ze er niet als lelijke pukels uitzien.

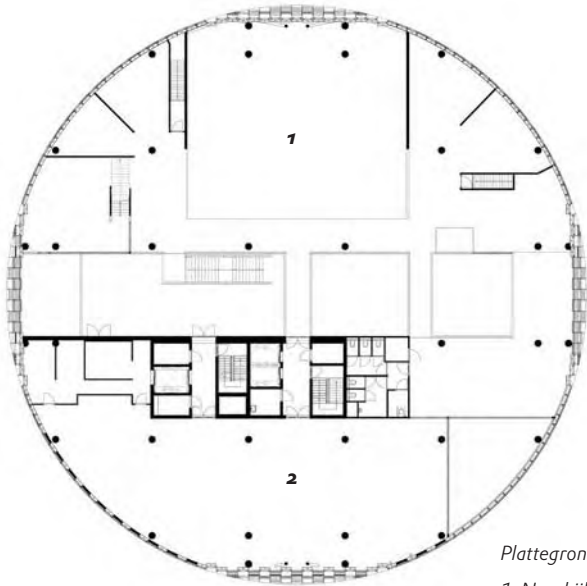
De buitengevels zijn in houtskeletbouw uitgevoerd. Ook hier speelden verschillende voordelen. MediĆ: 'Hout zat er al vanaf het eerste moment in. Door de ingewikkelde vormen en de vele ramen is het zeer geschikt als eenvoudig te bewerken en monteren materiaal. En in de hsb-elementen is de isolatie heel goed op te nemen.'

Gekoppelde ladders Het drievoudige glas van de iets uit de gevels stekende ramen is simpelweg in kaderloze aluminium profielen op het hout gelijmd. Een geregisseerde minderheid ervan kan open. Welbewust is waar de openbare ruimtes zitten, het Oregon pine skelet (80 x 175

GROTER CONTRAST TUSSEN MEUK EN LEUK IS NAUWELIJKS DENKBAAR

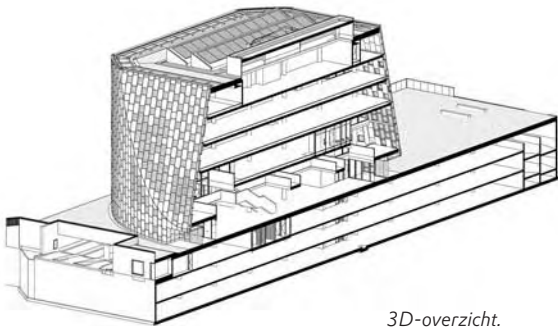
mm; hart op hart 90 cm) prominent in het zicht gelaten, als reeksen achteroverhellende gekoppelde ladders over één of twee verdiepingen. In het laatste geval zorgen twee horizontaal meelopende stalen buizen boven elkaar, met ringen aan de betonnen rondkolommen gekoppeld, voor ondersteuning. Het Oregon pine is wittig gebeitst en sluit zo aan bij het vele wit van wanden en plafonds. Waar de prefab hsb-gevels dicht zijn, zijn ze bekleed met waterkerend wit epdm. Zwart epdm onder het gele glas was geen optie, gelukkig werd een witte variant in Amerika gevonden.

Nieuwe werken De hoofdconstructie van parkeerklader en gebouw bestaat uit betonnen kolommen en in het werk gestorte vloeren/plafonds van zichtbeton, waarbij betonkernactivering is toegepast. Verlaagde (systeem-) plafonds ontbreken dan ook vrijwel. Plattegrond en indeling zijn gericht op het nieuwe werken, inhoudend dat er nauwelijks kantoren in voorkomen als wel eilandjes van open werk-, vergader- en overleg ruimtes. Een grote centrale vide met trappartijen bindt alle verdiepingen en medewerkers in saamhorigheid. Door het binnenvallende licht wordt behoorlijk op kunstlicht en dus elektra bespaard. Om het galmen in deze open opzet op te vangen, zijn de borstweringen voorzien van akoestisch pleisterwerk op verende gipsplaten en diverse wanden en kasten van gevuld textiel. Een sprinklerinstallatie bezweert de brandeisen.

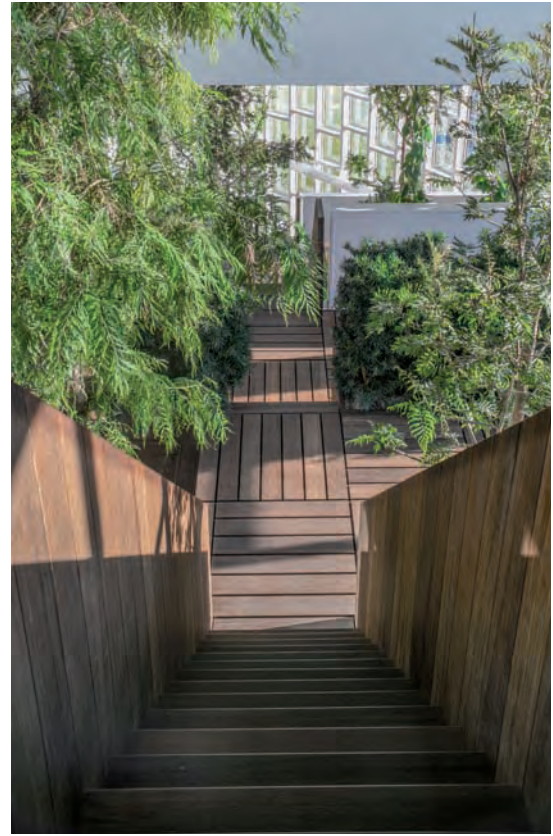

Plattegrond eerste verdieping. **Legenda.**

- 1. Neerkijken in de tweehoge raadzaal
- 2. Bedrijfsrestaurant

3D-overzicht.

Een tweede atrium met vides, langs de zuidgevel, is een vijf verdiepingen hoge wintertuin als voortzetting van het park. Bomen, planten en loop- en zitelementen van Bamboo X-treme, een duurzame, keiharde bamboecomposiet.

Het grill-plafond van tulpenboomhout zet zich voort in de corridor en trouwzaal als om de verbinding van bestuur naar bevolking te beklemtonen.

Duurzaamheidsmaatregelen Hoegenaamd zijn er veel duurzaamheidsmaatregelen getroffen. Hardenberg ging voor de titel van Neerlands duurzaamste gemeentehuis. Dat is met een GPR van 8,6 (op energie zelfs 9,5) uitstekend gelukt. De epc ligt met 0,46 meer dan de helft onder de eis van 1,1. Te noemen zijn: warmte-/koudeopslag, CO₂-gestuurde ventilatie, verdringingsventilatie via de vloeren, retourlucht via de atria, zonnecellen op het sedum-sheddak, vele natuurlijke daglichtvoorzieningen, weinig maar energiezuinige (led-)verlichting, horizontale Genius-zonweringslamellen die 's zomers warmte reflecteren maar veel licht doorlaten, warmte van computers voor verwarming tapwater, drievoudige beglazing en FSC-gecertificeerde houtsoorten.

Bamboe X-treme Een tweede atrium met vides, langs de zuidgevel, is een vijf verdiepingen hoge wintertuin als voortzetting van het park. Beplant met bomen en planten bestaat de verdere aankleding uit vloeren, trappen, banken, tafeltjes en plantenbakken van Bamboe X-treme, een duurzame, keiharde bamboecompositie.

Direct na de entree bevinden zich links publieks- en losse ovale spreekbalies. Rechts loop je door naar raads- en trouwzaal en vergadercentrum. Op de eerste verdieping gaat het vergaderen door en zit, naast de wintertuin, het bedrijfsrestaurant. Het groen van het park en het geel van de gevel zijn speels doorgetrokken in de meubilering. In vlakken komen de kleuren terug in het al genoemde akoestische textiel. Deels is het meubilair verder van blankgelakt massief eiken. Op de begane grond zijn vooral groenen zichtbaar, naar boven worden dat groenen en gelen om ten slotte, dicht bij de zon, in voornamelijk gelen te eindigen.

Lang belijnd Prachtig is de twee verdiepingen hoge raadzaal, door glazen wanden vanuit de gang voluit zichtbaar. De kolomvrije ruimte wordt overspannen door twee 16,20 m lange betonnen liggers die tussen de houten plafondbekleding 'doorzakken'. Beeldbepalend en de ruimte lang belijnd, is de deels akoestische, deels esthetische toepassing van tulpenboomhout in grill-plafond (lamellen van 20 x 55 mm; tussennaden 40 mm), lattenwanden (identieke lamellen op tulpenboomhoutgefineerde MDF-panelen van 205/476 x 2.400 x 19 mm) en publiekstribunes. Brandvertragend gevernist valt het Amerikaanse hout in Eurobrandklasse B-s2, do. Het plafond, met T24-profielen verdekt en uitneembaar gemonteerd op zwarte panelen, zet zich voort in de aangrenzende ruimte van corridor en trouwzaal als om virtueel de verbinding van bestuur naar bevolking te beklemtonen.

DE VERBINDING VAN BESTUUR NAAR BEVOLKING BEKLEMTONEN

Ronde raadstafel Een bijzondere vorm van duurzaamheid is de enorme ronde (!) raadstafel, uitgerust met bladen van massief moeraseiken. Dit is afkomstig van bomen ter locatie die voor het gemeentehuis van hun wortels moesten. De schitterende vlamtekening, die perfect samengaat met het gemêleerde geel-bruin-wit van het tulpenboomhout, mag symbool staan voor al het schoons dat de bouwpartijen in eendracht en gezamenlijkheid tot stand hebben gebracht. •

HANS DE GROOT

Locatie: Stephanuspark 1, Hardenberg **Oprichtgever:** Gemeente Hardenberg (hardenberg.nl) **Ontwerp:** de Architecten Cie. Amsterdam (t/m VO+); IAA Architecten Enschede (i-aa.nl) **Interieurontwerp:** OTH architecten Amsterdam (oth.nl) **Landschapontwerp:** Buro Mien Ruys tuin- & landschapsarchitecten (mienruys.nl) **Constructeur:** Aveco de Bondt Rijssen (avecodebondt.nl); ABT Arnhem (abt.eu) **Aannemers:** VolkerWessels: Koenen Emmen (koenenbouwemmen.nl)/Goossen Te Pas Bouw Enschede (goosentepasbouw.nl) **Bouwfysisch adviseur:** Adviesburo Nieman Zwolle (nieman.nl) **Interieurbouw:** Gielissen Neos Helmond (gielissen.com) **Hsb-gevels:** Ter Halle Ahaus-Ottenstein (terhalle.de) **Tulpenboomhouten wanden/plafonds:** Shiluvit Nofisol Oosterhout (shiluvit.com) **Bamboe X-treme:** Tonn Nederland Heerenveen (tonn.nl) **Bouwoppervlak:** 9.000 m² gemeentehuis, 10.000 m² parkeerkelder **Bouwperiode:** December 2010 - september 2012 (Opening: 10 oktober 2012) **Bouwkosten:** ±€22,3 miljoen (excl. btw)